

DANMARK I DEN GLOBALE ØKONOMI
SEKRETARIATET FOR MINISTERUDVALGET
Prins Jørgens Gård 11, 1218 København K
Telefon 33 92 33 00 - Fax 33 11 16 65

BILAG 10

Principper for sammenhængen mellem forskning og uddannelse¹

Baggrund

Det er et grundlæggende særtræk ved universiteters bachelor- og kandidatuddannelser, at de er forskningsbaserede. Det gælder ikke andre videregående uddannelser. Forskningsbaseringen er afgørende for universitetsuddannelsernes kvalitet og relevans.

Det er i international sammenhæng afgørende for anerkendelsen af en universitetsuddannelses kvalitet, at den er baseret på forskning og at undervisningen varetages af forskere.

OECDs ekspertpanel konkluderede i sit review af det danske universitetssystem (2004), at dansk "[a]cademic staff work under broadly the same terms and conditions as academic staff in other OECD countries. Their responsibilities are divided between teaching and research, with many also engaged in supervising doctoral students, serving on university committees and pursuing research."

Der findes ikke én international standard eller definition på forskningsbaseret uddannelse.

Regelgrundlaget

Universitetsloven

Det fremgår af universitetsloven, at universiteterne udbyder forskningsbaseret uddannelse. Universitetet kan ikke udbyde uddannelser på områder, som universitetet ikke driver forskning indenfor. Universitetet har ansvaret for uddannelsens kvalitet. Ifølge universitetslovens § 3, stk. 2., kan ministeren tilbagekalde godkendelse af udbud, hvis uddannelsen ikke lever op til de til enhver tid gældende kvalitetskrav til forskningsbaseret uddannelse.

Det hører ifølge loven til dekanernes opgaver at sikre sammenhængen mellem forskning og uddannelse og kvalitet af uddannelse og undervisning. Institutlederen sikrer kvalitet og sammenhæng i forskning og undervisning og skal med inddragelse af studienævn og studieleder følge op på evaluering af uddannelse og undervisning.

Det følger af § 17 vedrørende institutlederen, at "institutlederen varetager instituttets daglige ledelse, herunder planlægning og fordeling af arbejdsopgaver. Institutlederen kan pålægge medarbejdere at løse bestemte opgaver. I den tid, hvor de videnskabelige medarbejdere ikke er pålagt sådanne opgaver, forsker de frit inden for universitetets forskningsstrategiske rammer."

¹ Dette bilag er udarbejdet af Sekretariatet for ministerudvalget for Danmark i den globale økonomi. Bilaget er sendt til Globaliseringsrådet som faktisk baggrund for rådets drøftelser. Globaliseringsrådet kan ikke tages til indtægt for bilaget.

UFA-normen

Før 1980 blev den såkaldte UFA-norm lagt til grund ved budgetteringen for universiteterne. Normen tilkendegav, at fastansatte forskere skulle bruge 45 % af arbejdstiden på forskning, 45 % på undervisning og 10 % på andre formål. Normen fremgik også af et protokol-lat knyttet til AC-overenskomsten. I slutningen af 1970-erne blev UFA-normen ændret til 50-40-10.

I 1980 indførtes separat budgettering af undervisning og forskning, og UFA-normen blev ikke længere anvendt ved budgetteringen.

I midten af 1980-erne opsigde staten UFA-aftalen med AC. Da universiteterne var medarbejderstyrede, havde opsigelsen af aftalen formentlig ikke nogen synlig effekt ude på institutionerne. Man fortsatte med at planlægge efter normen, således at den enkelte forsker ikke blev pålagt mere end 50% undervisning - set over en længere periode.

Der eksisterer således ikke i dag nogen centralt fastsat regel for fordelingen af universitetsforskeres arbejdstid.

Stillingsstrukturen

Stillingsstrukturen for videnskabeligt personale på universiteter fastlægger dels hvilke stillingskategorier, der findes til varetagelse af forsknings- og undervisningsopgaver på universitetet, dels de enkelte stillingers hovedindhold samt kvalifikationskrav.

I stillingsstrukturnotatet til den seneste revision af stillingsstrukturen, som er trådt i kraft 1. januar 2005, påpeges vigtigheden af sammenhængen mellem forskning og undervisning flere steder. Det fremgår f.eks. af de indledende kapitler, at: "Det er universitetets ledelse, der sikrer, at der er sammenhæng mellem den forskning, der udføres, og de uddannelser universitetet tilbyder. Der henvises bl.a. til universitetslovens beskrivelse af kvalitetssikring af universitetets uddannelse og undervisning - herunder evaluering og opfølgning, se nærmere lovens § 16, stk. 1, og § 17, stk. 4. Det er universitetets ledelse på alle niveauer, der er ansvarlig for, at balancen mellem forskning og undervisning bliver opretholdt, således at universitetet til stadighed er i stand til at dække behovet for forskningsbaseret undervisning og dermed kan opfylde sit hovedformål: at drive forskning og give forskningsbaseret uddannelse indtil højeste internationale niveau."

Derfor omfatter hovedstillingerne (adjunkt, lektor, professor med særlige opgaver og professor) som altovervejende hovedregel både forskning - herunder forpligtelse til publicering og videnskabelig formidling - og forskningsbaseret undervisning.

Der nedsættes ved besættelse af videnskabelige stillinger et bedømmelsesudvalg, der bl.a. inddrager ansøgers undervisningserfaring.

Universiteterne har i udviklingskontrakterne for 2005 opstillet målsætninger for styrkelse af undervisningen. F.eks. har Aarhus Universitet besluttet, at der fra april 2005 stilles krav til alle ansøgere til videnskabelige stillinger om at dokumentere deres undervisningserfaring i en såkaldt *undervisningsportfolio*.

Personalestatistik

Det er centralt for den forskningsbaserede uddannelse, at undervisningen varetages af forskere. Fastansatte forskere har en forskningsaktivitet og deltager i nationale og internationale netværk af forskere. Denne aktivitet kan inddrages i undervisningen. En tysk national kommission har således for nylig anbefalet, at forskningen i langt højere grad

koncentreres på universiteterne og ikke på sektorforskningsinstitutioner bl.a. med henblik på at styrke de tyske universitetsuddannelser.

De videnskabelige personaleårsværk er fordelt på fastansat og deltidsansat personale omregnet til hele årsværk.

Tabellen nedenfor viser universiteternes VIP-årsværk (videnskabelige personale) fordelt på fastansatte og deltidsansatte i 2003.

Universiteternes forbrug af personaleårsværk i 2003.

Universitet	Fastansat VIP	Deltidsansat VIP	VIP i alt
Københavns Universitet	2.112	464	2.576
Aarhus Universitet	1.574	267	1.841
Syddansk Universitet	912	186	1.098
Roskilde Universitetscenter	411	96	507
Aalborg Universitet	1.097	100	1.197
Handelshøjskolen i København	489	210	699
Handelshøjskolen i Aarhus	231	87	318
Danmarks Farmaceutiske Universitet	197	10	207
Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole	635	30	665
IT- Universitetet	75	20	95
Danmarks Tekniske Universitet	1.212	73	1.285
Danmarks Pædagogiske Universitet	229	0	229
I alt	9.148	1.559	10.707

Kilde: Virksomhedsregnskaber 2003.

Af de videnskabelige personaleårsværk udgør de fastansatte ca. 85%, mens de resterende 15% vedrører deltidsansatte. Langt hovedparten af gruppen af undervisere på universiteterne er således fastansatte forskere.

Deltidsansatte omfatter timelærere, undervisningsassistenter, hjælpelærere m.fl.

Forholdstallet varierer universiteterne imellem. Mens andelen af deltidsansatte årsværk er forholdsvis beskedent (under 5%) på Danmarks Farmaceutiske Universitet, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og Danmarks Tekniske Universitet, udgør den på IT-Universitetet og Handelshøjskolerne mellem 20 % og 30%.

En mindre gruppe blandt det fastansatte videnskabelige personale har primært undervisningsopgaver, f.eks. studielektorer og undervisningsadjunkter. Oplysninger fra Personalestyrelsen viser dog, at denne gruppe er meget beskeden i størrelse. I andet kvartal 2003 havde alle 12 universiteter samlet ansat 295 personer i disse kategorier.

Sammenhængen mellem uddannelse og forskningsbevillinger

Med taxametersystemet fordeles universiteternes *uddannelsesbevillinger* primært på baggrund af antallet af beståede eksaminer.

En af hensigterne med taxametersystemet er at skabe incitamentter på institutionsniveau til brugervenlig adfærd over for de studerende. En optimal bevillingssituation for univer-

siteterne forudsætter således gode studiemiljøer, god vejledning og motiverede og kvalificerede studerende, der faktisk gennemfører uddannelsen.

Historisk set har bevillingerne til *forskning* været fastlagt som en aktivitetsuafhængig basisbevilling, der ligger fast i det enkelte finansår, men justeres mellem finansår ved konkrete ændringer på finansloven.

Den overvejende del af forskydningerne fra år til år varsles år i forvejen og er sat i system efter den politiske aftalte "50-40-10 model", som fordeler marginale forskningsbevillinger efter følgende principper:

- 50 pct. fordeles proportionalt efter de enkelte universiteters uddannelsesbevillinger
- 40 pct. fordeles proportionalt efter de enkelte universiteters eksterne forskningsmidler
- 10 pct. fordeles proportionalt efter de enkelte universiteters færdiguddannede ph.d.ere

Her er tale om en ny slags bonusordning, som belønner universiteterne for deres evne til at tiltrække såvel studerende som eksterne forskningsmidler samt for at uddanne ph.d.ere, hvilket indebærer tilføjelse af de to sidstnævnte målestokke i det samlede bevillingsgrundlag.

Modellen anvendes også til at omfordele eksisterende bevillinger mellem universiteterne gennem den såkaldte omstillingspulje. Omstillingspuljen tilvejebringes ved hvert år at indhente midler fra universiteternes budgetter gennem procentvis beskæring (hidtil 2 pct.) af universitetets samlede bevillinger i det yderste budgetoverslagsår (BO 3).

Kvalitetssikring

Universiteterne gennemfører selv en omfattende evalueringsaktivitet. Det er f.eks. dokumenteret i Danmarks Evalueringsinstituts auditeringer af Danmark Tekniske Universitet og Københavns Universitet i 2004. Syddansk Universitet har iværksat en tilsvarende auditering. Auditeringer undersøger og vurderer styrker og svagheder ved det nuværende kvalitetsarbejde og giver anbefalinger til udvikling af kvalitetssystemet.

Danmarks Evalueringsinstitut gennemfører yderligere eksterne evalueringer af uddannelser og uddannelsesområder. Sammenhængen mellem forskning og uddannelse og en vurderingen af forskningsbaseringen indgår i disse evalueringer. Evalueringer gennemføres ved et eksternt panel med international deltagelse.

Den danske censorinstitution er endvidere tiltænkt en central rolle i kvalitetssikringen af uddannelserne. Censorinstitutionen skal tjene til at sikre kvaliteten af og udviklingen i uddannelserne - bl.a. gennem dialog med universiteterne, hvor det skal være muligt at sætte fokus på universiteternes evalueringer af uddannelse og undervisning og deres opfølgning herpå

Endelig anvender nogle universiteter akkreditering. Handelshøjskolerne i Århus og København har således gennemgået akkrediteringer med henblik på at få det blå stempel hos et internationalt anerkendt evalueringsorgan – i dette tilfælde det europæiske EQUIS. I akkrediteringen inddrages forskningsbaseret og en vurderingen af forskningsmiljøerne i forhold til udbuddet af uddannelse.

For eventuelle faktuelle spørgsmål: Kontorchef Helle Otte, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, telefon 33929082.